Iparragirre eta Euskalerria

Europako kultur mugimenduak euskal literaturan izan duten influentziaz eta horiek nolabait mugatuz agertu nituen zenbait saio ***Literaturaren inguruan*** *(1980) deritzan liburuan. Bertako hirugarren atalean Iztueta jartzen nuen erromantikoen artean aintzindari, Etxahun zaharra, Paulo Astarloa eta beste ukatu gabe. Ikus, liburuaren 68-83 orrialdeetan. Baina erromantikoen gailurrean inor jarri behar banu, hor izango luke bere tokia Iparragirrek.*

XVIII. mendearen azkenalditik hasi zen Erromantikoen garaia. Pentsa molde klasiko geldi haiek austeaz eta idealismoetara idekiaz. Era berean, subjetibitateetara joaz. Orduan, sentipenezko eta gogozko ideiak indartzen dira.

Mugimendu honek herriak, populuak, bultzatzen ditu beren nortasunaren alde. Horren ondorioz, oroi, Austro-hungaro inperioa erori zela eta bazter guzietan naziotasunak piztu.

Jakina, guazak ez dira bat batean sortzen. Mugimendu bakoitzak baditu bere gurasoak, beste herrietan bezala gurean ere, gizon bakoitzak badakar bere mezua, ideak metatuaz, indartuaz, loratuaz, heldutasunera arte. Honegatik, erromantikoen gailurrean, Iparragirre izan zen gure literaturan lehen aldiz Euskalerri izena mistifikatu zuena.

Adibidez, Larramendik (1690-1766) bere abertzaletasuna Gipuzkoan mugatzen zuen, probintzia goraipatuz. Oihenarte (1592-1667) eta Larramendi izan ziren lehen folklore pusken biltzaile. Kantabria eta Euskaldunak ere erabiliko zituen Larramendik, baina hoien gainetik mitifikatuko zuen probintzia. Azkoitiko zalduntxoak ordea, haruntzago joanaz, Irurak Bat goretsiko zuten. Chaho (1811-1858) berak ere, bere abertzaletasun guziz, Euskaldunak (Los Vascos), Euskaros (Vascones), baina behar bada lehenengoetarik erabiliko zuen ***Pays****, euskaldunen lurraldeak aipatzean. Iztueta (1767-1845) ordea, bere Gipuzkoa-zaletasunez, Probintziaren alde jardungo zen. Iztueta eta bere garaikoentzat, Viva Probintzia! dehadarra, oraingo Gora Euskadi! bezala zen. Bere lanetan inoiz ez zuen erabiltzen Euskalerri. Euskara goratu eta edertuko zuen, baina Euskal Herriaren kontseptu orokorra falta z izaion. Gipuzkoak gainerako euskaldunak hizkuntzazko anaitzat zituen, baina erakunde politiko desberdinekotzat. "Gernikako Arbola" eta Hiribarrenen* ***Eskaldunac*** *poema urte berekoak dira eta hoietan agertzen da lehen aldiz Euskalerri.*

Hitzen erabilkera hau ideen eboluzioari loturik doa eta gauzok kontuan izan behar genituzke historian zehar gure jokabideak ezagutzeko. Gaur egungo gure itsutasun asko ezjakintasunaren ondorezkoak dira, eta aurrerantzean gauzonik egingo badugu, lehenari ere begiratu beharra dugu. Atzeak erakusten bai du aurrea nola dantzatu.

Jose Maria Iparragirre (1820-1881) urretxuarra izango zen Euskalerri bere kantetan lehen aldiz erabiliko zuena. Kanta baten titulua bera era hala dugu, "Agur, Euskalerriari". Beraz, lehenbizikoz agertzen zaigu euskal literaturan gure herriaren zentzu orokorra, probintzien eta eskualdeen gainetik. Bestalde, 1878an, Nafarroako Asociación Euskara zeritzan elkarteari bere kanta bat eskaintzean ere, hala erabiliko zuen hirugarren bertso hartan. Beraz, garai hartan behintzat, Iparragirrerentzat ez zen zalantzan jartzeko gauza, Nafarroa Euskal Herria zen ala ez.

Ideia aurreratuak ziren garai hartarako. Zalantzarik gabe, erromantiko mugimenduaren eragina zen. Idea aurreratua diot, zeren, kontuan izan behar dugu, urte asko geroago, Sabino Aranak, lehen abertzale alderdia sortzean "Bizkaitarra" zela, geroago Euskal Herri guzirako zabalduko zuena. Baina, lehenengoz, bere ideiak ez zituen hain argi eta hasierako lanak Bizkaiaren alde soilik izan ziren.

Arestian esan bezala, Iparragirregan maiz aurkituko dugu Euskalerri hitza euskaldun herria orokorki begiratzean. Obian, Ameriketatik Urretxuarrei eskainitakoetan, Becerro Bengoa, Arrese, Herrán eta Manteli-ri eskainitako poesian eta abar. Honegatik, ez bakarrik Euskalerri izena hartu, baizik maizenik erabili ere bai.

Bidenabar esan dezodan hitzak eta izenak zer nolako garrantzia duten, hauek ideeri loturik doazelako. Garaiko usteak, ideak, konseptuak,... aztertzean premiazkoa zaigu zer nola erabili zuten jakitea. Honegatik hain zuzen, ez zait ongi iduritzen "Nere etorrera" deritzan kanta hartan "Ara España..."-ren ordez "Ara Euskalerri" jartzerik ere, neurria puskatzez aparte, gezurra sartzea delako. Guk eta gure ondokoek eskubide osoa dute lehengoena den bezala jasotzeko. Horrela, kanta berean ikus dezakegu, Hendaiatik begiratzen zuena beste Estadu baten mugaz bestalde zegoela, eta era berean, Estadu hori ukatu gabe, bere hirugarren bertsoan agertzen denez, "Oh, Euskalerri eder maitea" azalduko zuela. Beraz, zergatik ez errespetatu egileak berak egin zuen bezala? Holako gauzetan aldatzaile agertzen diren beraiek izaten dira gero ortografia aldatze soilagatik asarrez eta iskanbilaz agertzen direnak. Ez dira konturatzen nonbait, ortografia, euskaran ez ezik edonongo hizkuntzan aldatzen dela, garaiak eskatzen duen arabera, baina hitzak eta ideiak errespetatuz.

Hara hemen beste adibide bat. Inoiz zalantzan jarri da ia "Gernikako arbola" Iparragirrerena den. Gainerako doinuak kontuan harturik, argi ikusten da Iparragirrek antzerakoak ez ezik doinu hobeak ere badituela. Baina, bestalde, kanta horren bosgarren bertsoan, argi ta garbi agertzen zaigu Euskalerri, garai hartan gure literaturan beste inork ez bezala, eta horrek ere Iparragirre erakusten du kantaren gurasotzat:

Arbola botatzia
Dutela pentsatu
Euskalerri guzian
Denok badakigu.

1853. urtea zen, Hiribarrenen poema argitaratu zen urte bera, erromantiko mugimenduaren eraginez euskaldunon batasunaren aldeko ideia, eta bere zabalkunde kartsua Iparragirreri zor diogu.

Juan SAN MARTIN

El movimiento romántico trajo consigo el concepto unitario del País Vasco, introduciendo el nombre Euskalerri. Cronológicamente, la canción "Gernikako Arbola" coincide con la publicación del libro de poemas **Eskaldunac** de J.M. Hiribarren, que utilizan frecuentemente Euskalerri, en lugar de otros adjetivos similares de mayor uso hasta entonces, como Vasconia, Euskaros, Cantabria, etc. Para Iztueta, por ejemplo, exclamar "Viva la Provincia!" era como gritar hoy "Gora Euskadi!". Porque antaño, en España, no había más que una provincia y ésta era la poseedora, la provista, de un derecho foral, un privilegio que no gozaban otros territorios, siguiendo una antigua costumbre romana en esa denominación. De manera que, para Larramendi, Iztueta y otros, la provincia tenía connotación política patriótica. Lo que pasa es que a partir de la Constitución de Cádiz y al reestructurar la organización territorial, se formaron las demás provincias y hoy tenemos otro concepto de lo que es una provincia, pero no hay razón histórica para despreciarla, sino todo lo contrario.

Hasta navarros y vizcainos nos han llamado provincianos y nuestros antepasados se jactaban orgullosamente de dicha denominación.

Euskalerria florece a mediados del siglo pasado bajo el impulso del romanticismo que viene a valorar las nacionalidades y las culturas populares, y con ello, una fuerte concienciación en favor de la lengua y literatura. Si habría que fijar alguna fecha, en nuestra literatura, para el comienzo del uso general del término Euskalerria, habría que señalar el año de 1853, fecha del libro de poemas de Hiribarren, y de la canción "Gernikako arbola" de Iparraguirre, donde aparece **Euskal Herria** y **Euskalerri**, pero, sin duda, la

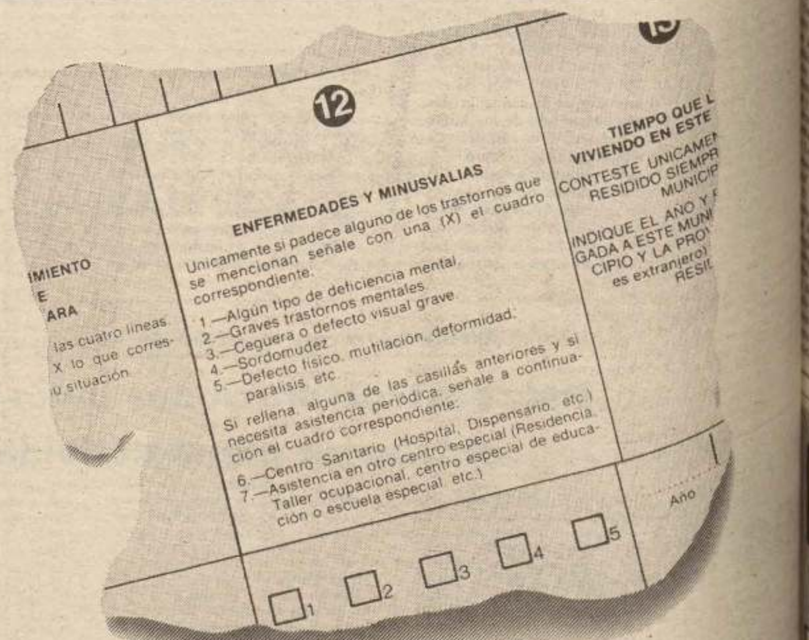

PARA SABER QUIENES Y CUANTOS SOMOS; Y DONDE ESTAMOS PARA INTENTAR CONJUNTAMENTE SOLUCIONAR NUESTROS PROBLEMAS

Rellenemos todos los disminuídos físicos el Padrón Municipal.

Y muy en concreto, la columna Nº12 del mismo.

Si no puedes cumplimentar personalmente estos datos, que un familiar o un amigo lo haga en tu nombre.

NOTA. Si te ves afectado por alguna de las siguientes enfermedades:
- Artrosis, Artritis y Reumatismos graves.
- Hemofilia.
- Cardiopatias severas.
- Enfermedades pulmonares obstructivas crónicas importantes: Bronquitis crónica severa, Cor Pulmonale, Enfisema Pulmonar, Asma.
- Insuficiencia renal crónica avanzada

pon, una (X) en el apartado 5 de esta columna n.º 12.

Hacemos tal aclaración porque estos tipos de dolencias, aunque no figuran expresamente nombrados en el Padrón, son también tenidas en cuenta.

Coordinadora de Disminuídos Físicos

Con el patrocinio del **Gobierno Vasco**.